

До сім'ї релігійного права відносяться правові системи таких мусульманських країн, як Іран, Ірак, Пакистан, Судан та інші, а також індуське право Індії, Сінгапуру, Бірми, Малайзії та ін. Серед ознак даної правової сім'ї можна виділити наступні:

- головний творець права Бог, а не суспільство, держава, тому юридичні приписи дані раз і назавжди, в них треба вірити і суворо дотримуватися;
- джерелами права є релігійні норми і цінності, що містяться, зокрема, в Корані, Сунні, Іджмі і поширюються на мусульман або в Ведах, законах Ману і т.д. і діють відносно індусів;
- досить тісне переплетіння юридичних положень з релігійними, філософськими і моральними вчинками, а також з місцевими звичаями, що утворюють у своїй сукупності єдині правила поведінки;
- особливе місце в системі джерел права займають праці вчених-юристів (доктрини), що конкретизують і тлумачать першоджерела, що лежать в основі конкретних рішень;
- відсутній розподіл права на приватне і публічне;
- нормативно-правові акти (законодавство) мають вторинне значення;
- судова практика не є джерелом права;
- багато в чому заснована на ідеї обов'язків, а не прав людини[3, с.41].

традиційного права.

До сім'ї традиційного права відносяться правові системи Мадагаскару, ряду країн Африки і Далекого Сходу.

Серед ознак даної правової сім'ї можна виділити наступні:

- домінуюче місце в системі джерел права займають звичаї і традиції, що мають, як правило, неписаний характер, що передаються з покоління в покоління;
- звичаї і традиції являють собою синтез юридичних, моральних, міфічних розпоряджень, що склалися природним шляхом і визнаних державою;
- звичаї і традиції регулюють відносини, в першу чергу, групи спільнот, а не окремих індивідів;
- нормативні акти (писані закони) мають вторинне значення, хоча останнім часом їх ухвалюють все більше і більше;
- судова практика (юридичний прецедент) не виступає в якості основного джерела права;
- архаїчність багатьох звичаїв і традицій [3, с. 43].

Список використаних джерел:

1. Теорія держави і права: Навч. посіб. / [Колодій А. М., Копейчиков В. В., Лисенков С. Л. та ін.]; За загл. ред. С. Л. Лисенкова, В. В. Копейчикова. — К.: Юрінком Інтер, 2002. — 368 с.
2. Кельман М. С. Загальна теорія держави і права / Кельман М. С., Му-рашин О. Г., Хома Н. М. — Львів: Новий світ, 2003. — 581 с.
3. Загальна теорія держави і права: підруч. / За ред. М. В. Цвіка, В. Д. Ткаченка, О. В. Петришина. — Х.: Право, 2002. — 432 с.

**ГубарСергійВолодимирович,
старший викладач кафедри історії
держави та права НАВС, кандидат
юридичних наук,**

ОСОБЛИВОСТІ УТВЕРДЖЕННЯ ТОТАЛІТАРИЗМУ В УКРАЇНСЬКОМУ СЕЛІ НА РУБЕЖІ 1920-Х – 1930-Х РР.

Утвердження тоталітаризму в СРСР загалом і, зокрема, в УСРР, було тісно пов'язано з процесами, що відбувалися в українському селі на рубежі 1920–1930-х рр. Його становлення йшло через «безкомпромісну класову боротьбу», що, за твердженням Сталіна, неминуче мала посилитися із поширенням успіхів будівництва соціалізму. На підтвердження цієї тези послідовно і неухильно створювався образ «куркуля» як запеклого ворога радянського ладу і бідняцькобатьрацьких мас. Хлібозаготівельні кризи, що стали звичним явищем періоду колективізації, сталінським керівництвом офіційно пояснювалися, звісно, не своєю злочинною політикою і не відмовою усього

селянства продавати хліб державі за надмірно заниженими цінами, а виключно «куркульським саботажом». Тож, у ході реалізації курсу на колективізацію сільського господарства правлячою партією було внесено рід змін до законодавства, які давали можливість максимально швидко ліквідувати «куркульство як клас» і утвердити державну монополію у сільськогосподарському секторі економіки.

Таким чином, відповідно до вимог законодавства, органи юстиції були зобов'язані забезпечувати класову диференціацію репресії, скеровуючи основний удар проти „куркульськонеппманських елементів” і обережно підходячи до призначення покарання робітникам і найбіднішому селянству. У ході досудового і судового слідства органи юстиції повинні були з'ясовувати соціальний та майновий стан підсудного і саме на підставі цього визначати вид і розмір покарання [1]. „Куркулям” і заможним селянам належало призначати покарання за верхньою межею санкції статті, що передбачала відповідальність за вчинений ними злочин, робітникам і найбіднішим селянам – за нижньою. Окрім того визначалися випадки, коли за одну й ту ж дію особи різного матеріального і соціального стану притягалися до кримінальної відповідальності за різними статтями Кримінального кодексу. Наприклад, за злісне невиконання зобов'язань хлібоздачі „куркулів” та „заможників”, до яких доводилися тверді завдання, належало притягати до кримінальної відповідальності за ст. 58 КК УСРР, бідняцько-середняцьку частину села – за ст. 119 КК УСРР. Однак, санкція ст. 58 КК була м'якшою, порівняно з санкцією ст. 119 КК. Постановою ВУЦВК і РНК УСРР від 16 травня 1928 р. передбачена ст. 58 КК міра покарання у вигляді штрафу була посилена з двократного до п'ятикратного розміру невиконаних платежів [2], а Постановою ВУЦВК і РНК від 25 липня 1928 – до десятикратного [3]. У 1931 р. ст. 58 КК було доповнено другою частиною, санкція якої передбачала вже не штраф, а конфіскацію усього чи частини майна, причому майнове стягнення ставало не альтернативною, а додатковою мірою покарання [4].

Такий же характер носили доповнення ст. 57 КК УСРР (за масову, з попередньої змови, відмову чи ухилення від сплати або відбування повинностей) та ч. „б” ст. 59 КК УСРР (затаювання чи неправдиве свідчення поодинокими особами про кількість підлеглих оподаткуванню чи обліку речей). Постановою ВУЦВК і РНК УСРР від 28 вересня 1929 р. санкція ст. 57 КК була посилена: позбавлення волі на строк не менше як 6 місяців доповнювалось обов'язковою повною чи частковою конфіскацією майна засудженого [5]. Посилювалися також штрафні санкції, передбачені п. „б” ст. 59 КК УСРР: замість однократного розміру встановлювався трикратний розмір наново визначеного податку [2], а трохи згодом – десятикратний [3].

Іншим засобом боротьби з «куркулем» була податкова політика. У роки суцільної колективізації було переглянуто податкове законодавство таким чином, щоб воно стимулювало розвиток колгоспного виробництва і сприяло витісненню і ліквідації «куркульських» господарств. Для «куркулів» було встановлено підвищені ставки податку, окрім яких вони повинні були сплачувати так званий культзбір та самообкладання, розмір яких прямо залежав від розміру податку. Так з річного прибутку господарства у 500 крб. належало сплатити податку – 100 крб. (20 %), культбору – 100 крб. (20 %), самообкладання – 100 крб. (20 %). З прибутку 1500 крб. встановлювався податок у 530 крб. (35,3 %), відповідно, культзбір – 530 крб. (35,3 %), самообкладання – 530 крб. (35,3 %), що разом складало 1590 крб. (105,9 %). З прибутку у 3000 крб. встановлювалася ставка податку 60 % і т.д. [6] Таким чином податкові платежі перевищували увесь прибуток «куркульського» господарства, отже для їх виконання належало віддати не лише увесь річний прибуток, але і частину майна. А за злісне невиконання зобов'язань, як ми вже зазначали, «куркуля» належало притягати до кримінальної відповідальності.

Таким чином, політика компартійно-радянського керівництва була спрямована на зруйнування і ліквідацію заможного одноосібного селянського господарства і не лише самого господарства, а й віковичної мрії селянина про нього і стимулювання в такий спосіб бідняків до вступу в колгоспи, встановлення тотального контролю над якими для партократії вже не складало жодних труднощів.

Список використаних джерел:

1. Про дефекти розсліду й судового розгляду справ: Обіжник Народного комісаріату юстиції та Найвищого суду від 15.11.1930 р. // Бюлетень Народного Комісаріату Юстиції та Найвищого суду УСРР. – 1930. – № 19. – Ст. 147.
2. Про зміну та доповнення КК УСРР: Постанова ВУЦВК і РНК УСРР від 16 травня 1928 р. // Збірник Законів і Розпоряджень Робітничо-Селянського Уряду України (далі – 33 УСРР). – 1928. – Відділ 1. – № 13. – Ст. 116.
3. Про зміну арт. арт. 58 і 59 КК УСРР: Постанова ВУЦВК і РНК УСРР від 25 липня 1928 р. // 33 УСРР. – 1928. – Відділ 1. – № 19. – Ст. 175.
4. Про доповнення арт. 58 КК УСРР: Постанова ВУЦВК і РНК УСРР від 25 лютого 1931 р. // 33 УСРР. – 1931. – № 6. – Ст. 54.
5. Постанова ВУЦВК і РНК УСРР від 28 вересня 1929 р. // 33 УСРР. – 1929. – Відділ 1. – № 24. – Ст. 197.
6. Залесский М. Я. Налоговая политика Советского государства в деревне. – М., 1940. – С. 97.

**Гуняк Олександра Ярославівна,
суддя Перемишлянського
районного суду Львівської області**

ПРИВАТНИЙ І ПУБЛІЧНИЙ ІНТЕРЕСИ У ПРАВІ: ТЕОРЕТИЧНІ АСПЕКТИ РОЗУМІННЯ ТА РЕАЛІЗАЦІЇ

Категорія «інтерес» є багатоаспектною та включає правову складову. Взаємозв'язок права та інтересу полягає в тому, що право виражає інтереси, забезпечує їх охорону та захист, встановлює порядок їх реалізації. Будучи об'єктивно вираженою, законодавчо закріплена норма права стає частиною тієї об'єктивної реальності, в умовах та з урахуванням якої виникають і реалізуються нові інтереси. Право є формою існування інтересів. Водночас інтереси породжують, формують право та відображаються в ньому.

Попри різноманітність видів інтересів у правознавстві найбільш відомим є поділ на приватний і публічний інтереси, що визнається основним (одним із ключових) критерієм при розмежуванні приватного та публічного права. Відповідно до позиції О.Ф. Мельничук публічний інтерес – це суспільний інтерес, який забезпечується та охороняється державою. При цьому держава здійснює заходи з реалізації публічного інтересу безпосередньо або шляхом встановлення нормативних приписів, обмежень, заборон, які регламентують діяльність суб'єктів права. Безумовно, пріоритетним у питаннях захисту публічного інтересу є воля держави, але здійснюється вона не лише в її інтересах, а насамперед, скоординована на захист користі населення країни в цілому, а отже, опосередковано, й окремої людини. Норми публічного права спрямовані на охорону загального блага, виконання суспільних завдань, тому вони мають імперативний, категоричний характер. Приватний інтерес, продовжує О.Ф. Мельничук, можна визначити як інтерес конкретних осіб і соціальних груп, який охороняється державою. Пріоритет у питаннях реалізації приватного інтересу залежить від волі приватних осіб, їхніх об'єднань та організацій, які не є владними суб'єктами, не перебувають у відносинах влади та підпорядкування одне одному, рівноправно і вільно встановлюють права та обов'язки у відносинах, що виникають з їхньої ініціативи. Норми приватного права спрямовані на захист приватних інтересів від будь-якого свавільного втручання, вони мають диспозитивний характер, а правове регулювання здійснюється на засадах координації, юридичної рівності та автономності. Приватний інтерес забезпечує самостійність і свободу діяльності окремих осіб, їхніх об'єднань та організацій, дає їм можливість бути ініціативними. У результаті відносини, які базуються на демократичних засадах, вигідні всьому суспільству, державі, оскільки гарантують їм розвиток у напрямі демократії [1, с.117 – 118].

Плідною в цьому ж ракурсі є думка О.М. Вінник про те, що приватні інтереси – це інтереси окремого громадянина (фізичної особи), сім'ї, групи громадян, організації (якщо остання створена за участю – безпосередньо або опосередковано – фізичних осіб і відповідно не належить до сфери публічної – державної або комунальної – форми власності) [2, с.21]. Публічні інтереси, підсумовує